

Nr 863

Av herr Ahlmark, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 101, angående långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet m. m.

(Lika lydande med motion nr 1125 i Andra kammaren)

Under det senaste året har den svenska u-landshjälpen till Zambia diskuterats vid flera tillfällen i riksdagen. Zambia tillhör i dag inte de s. k. huvudmottagarländerna för svensk u-hjälp. Men en rad skäl talar för att Zambia bör ingå i kretsen av prioriterade länder. Bakgrunden gavs redan i motioner till förra årets riksdag (I: 476 och II: 614):

I flera riksdagsdebatter om den sydafrikanska apartheidpolitiken har regeringen hävdat att en av de viktigaste åtgärder som kan vidtas från svensk sida är att effektivt stödja de självständiga nya afrikanska staterna. Dessa saknar inte bara förvaltningserfarenhet utan också kapital och nödvändig expertis. Samtidigt ställs de inför jättelika problem. De vill utveckla sin ekonomi, bygga skolor och sjukhus och skapa administrativ och politisk stabilitet. Och de politiska problemen radas upp sig, förvärrade av återverkningarna från Sydafrika- och Rhodesiakonflikten. Till detta kommer att man i det nya Afrika på ett helt annat sätt än i Asien och Latinamerika måste börja från början — ekonomiskt, administrativt och politiskt. Slutsatsen måste därför bli att det är nödvändigt att industriländerna, däribland Sverige, ger de nya staterna i Afrika en omfattande utvecklingshjälp.

Det är därför glädjande att Sverige kommer att starta biståndsprogram för Lesotho (Basutoland), Botswana (Bechuanaland) och Swaziland och att man från svensk sida lovat att ge Sydvästafrika hjälp när det en gång blir fritt. Men för inget land i Afrika finnes i dag så starka politiska skäl för svensk hjälp som till Zambia. Zambia och dess president, Kenneth Kaunda, har i dag genom landets utsatta läge i Rhodesia-konflikten, blivit en symbol för självständighetssträvandena i hela södra Afrika. Ett stöd till Zambia från svensk sida skulle därigenom få symbolisk kraft och samtidigt kunna bidra till att inom ett för Afrikas framtid avgörande område ge stadga åt det nya, självständiga Afrika.

Zambias politiska situation

Raskonflikten i Sydafrika och den politiska oron i hela södra Afrika kommer av alla tecken att döma att fortsätta länge än. Rhodesia-konflikten är nu den politiskt viktigaste frågan och där har Zambia hittills fått bära den största bördan. Solidariskt med de av Storbritannien och FN rekommenderade

Bihang till riksdagens protokoll 1968. 3 saml. Nr 863—865

menderade bojkottåtgärderna har Zambia försökt att skära ned sin import från Rhodesia, vilken hittills varit av dominerande betydelse för Zambias ekonomi och handel. Man har också försökt att omdirigera sin export, inklusive den för landets ekonomi helt avgörande kopparexporten, för att kunna nå havet utan att passera Rhodesia. Detta har endast lyckats till en mindre del därför att de alternativa utförselvägarna har en mycket mera begränsad kapacitet. — — —

Zambia och dess regering har ej heller något stöd på nära håll. Landet är omgivet av länder, som är fientliga till det fria Afrika (Rhodesia, de portugisiska kolonierna Angola och Mozambique samt det av Sydafrika besatta Sydvästafrika) eller svaga och präglade av politisk instabilitet (Botswana, Kongo-Kinshasa och Malawi). Den enda grannstat som Zambias regering känner att man helt och fullt kan lita på är Tanzania. Det är också därför man vill definitivt lösgöra sin ekonomi från dess hårda bundenhet med Sydafrika och Rhodesia och i stället knyta an till Östafrika, bl. a. i form av en gemensam ekonomisk marknad. Det är i det mera långsiktiga perspektivet som man får se Zambias ansträngningar att skaffa sig nya utförsel- och införselvägar via Tanzania till havet. Beslut har redan fattats om att bygga en pipeline från Dar-es-Salaam till Copperbelt i Zambia, liksom också att forcera fram byggandet av en modern väg mellan Copperbelt och Dar-es-Salaam resp. Mtwara. Både Zambias och Tanzanias regeringar är vidare överens om att bygga en järnväg mellan Zambia och Tanzania, vilken definitivt skulle kunna säkra utförseln av kopparn, oberoende av vad som händer i Rhodesia, Angola eller Mozambique.

Till bilden hör också att Zambia har en administration, som till mycket stor del är uppbyuren av brittiska administratörer och experter, vilket är en komplicerande faktor för Zambias regering. Skiktet av välutbildade afrikanska tjänstemän är mycket litet, och därför är regeringen i sin förvaltning nästan helt — och i mycket högre grad än t. ex. i Kenya och Tanzania — beroende av de brittiska tjänstemännen. Sedan sin självständighet har Zambias regering varit mycket angelägen att få experter och förvaltningspersonal rekryterade från andra länder än det tidigare moderlandet, bl. a. i syfte att säkerställa större objektivitet och därmed förhindra eventuella tendenser till favorisering av England när det gäller beställningar och kontrakt.

Sverige och Zambia

För Sveriges del finns det speciella skäl att bistå Zambia. Förhoppningarna att få svensk hjälp var mycket höga när Zambia fick självständighet 1964, bl. a. med anledning av att den s. k. Rhodesia-insamlingen i Sverige hade givit regeringspartiet UNIP en god hjälp redan före självständigheten. Zambias ledare sympatiserar vidare med vår alliansfria utrikespolitik och de idéer som inspirerat uppbyggnaden av vår sociala och ekonomiska politik. Det är också värt att notera, att Zambias ekonomi är jämförelsevis god och att de ekonomiska utvecklingsmöjligheterna bedöms som stora. Hos svensk företagsamhet har man under senare år kunnat märka ett allt större intresse för Zambia, vilket främjas av att svenska erfarenheter och tjänster kan komma speciellt väl till pass i Zambias av gruvindustrin nästan helt dominerade ekonomi.

Denna beskrivning och dess värderingar är lika giltiga nu 1968 som de var 1967. Utvecklingen har i hög grad visat att trycket på Zambia som följd av Rhodesia-blockaden är hårt och att Zambias omorientering mot Östafrika är av yttersta betydelse. Det är därför beklagligt att den svenska regeringen har varit så kallsinnig i sin hållning till Zambia. Vid flera tillfällen har Zambia uttryckt önskan om ökat svenskt utvecklingsbistånd. Men hittills har inte mycket hänt.

I en debatt i första kammaren den 8 februari antydde statsministern att en ändring av den svenska hållningen kunde bli aktuell. Han sade också att förhandlingar pågår om svenskt stöd till förbättringar av vägen The Great North Road mellan Tanzania och Zambia och att Sverige kunde vara beredd att sända tekniker till Zambia i den mån sådana önskemål uttrycktes.

Man får därför hoppas att riksdagsbehandlingen av u-hjälpen till Zambia denna gång kommer att ske i en positivare anda än förra året. Sverige skulle på många sätt kunna bistå Zambia i dess nuvarande svåra läge, t. ex. med förvaltningshjälp av det slag vi redan ger till Tanzania. Och ju mer Zambia orienterar sig mot Östafrika, desto starkare blir skälen för oss att prioritera Zambia liksom vi redan prioriterar andra länder i Östafrika (Tanzania, Kenya och Etiopien).

Med anledning av vad som ovan anförts hemställer jag,

att riksdagen med anledning av proposition nr 101 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa

a) att Zambia blir ett av de s. k. huvudmottagarländerna för svensk u-landshjälp,

b) att omedelbara kontakter tas med Zambias regering angående en snabb utbyggnad av den svenska biståndsverksamheten i Zambia, samt

c) att en plan härför framlägges för nästa års riksdag.

Stockholm den 17 april 1968

Per Ahlmark (fp)
